

Twisten har rört om ett bolag, genom att avyttra en del av sin verksamhet, beslutat om viktigare förändringar av sin verksamhet och av arbets- eller anställningsförhållanden för arbetstagare som varit medlemmar hos ett förbund och därför brutit mot förhandlingsskyldigheten enligt 11 § medbestämmandelagen i förhållande till förbundet. Twisten har också rört om bolaget beslutat om driftsinskränkning och omorganisation innan bolaget förhandlat de frågorna med förbundet och därför brutit mot förhandlingsskyldigheten enligt 11 § medbestämmandelagen i förhållande till förbundet samt om förbundets talan avseende bolagets driftsinskränkning och omorganisation ska avvisas eftersom den inte tvisteförhandlats. Arbetsdomstolen har funnit att bolagets beslut om avyttring varit en sådan viktigare förändring av bolagets verksamhet som bolaget haft skyldighet att förhandla med förbundet och att bolaget därmed brutit mot förhandlingsskyldigheten och ska betala skadestånd. Arbetsdomstolen har vidare funnit att frågan om bolaget brutit mot förhandlingsskyldigheten vid bolagets beslut om driftsinskränkning och omorganisation inte tvisteförhandlats och att invändning om detta gjorts i rätt tid, varför förbundets talan i den delen ska avvisas.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2024-12-11
StockholmDom nr 101/24
Mål nr A 62/23

KÄRANDE

Handelsanställdas förbund, Box 1146, 111 81 Stockholm
Ombud: förbundsjuristen Maria Fridolin, LO-TCO Rättsskydd AB,
Box 5152, 121 18 Johanneshov

SVARANDE

1. Föreningen Svensk Handel, 103 29 Stockholm
2. Dagab Inköp & Logistik AB, c/o Axfood AB, 107 69 Stockholm
Ombud för 1 och 2: jur.kand. Per Dalekant och jur.kand. Sophia Holm,
adress som svarande 1.

SAKEN

brott mot 11 § medbestämmandelagen

Bakgrund

Mellan parterna gäller kollektivavtal. Dagab Inköp & Logistik AB (Dagab) har anställda som är medlemmar i Handelsanställdas förbund (förbundet).

Dagab är ett helägt dotterbolag till Axfood AB (Axfood). Dagab driver och utvecklar Axfoodkoncernens sortiment och ansvarar för lager, transporter och e-handelslogistik. Dagab lagerhåller och levererar sitt sortiment av varor till Axfoodkoncernens kedjor, bl.a. Hemköp, Willy:s, Snabbgross, Urban Deli och Apohem. Dagab har även egna varumärken. Dagabs driftsenheter i Årsta i Stockholm och i Västra Frölunda i Göteborg plockar varor för hemleverans av Axfoodkoncernens onlinebeställningar. På Dagabs e-handelslager i Västra Frölunda arbetade ett drygt hundratal lagerarbetare. Koncernen sysselsätter nästan 3 000 personer.

Fram till våren 2022 var Mat.se en del av Dagab. Mat.se var en av Axfoodkoncernens e-handelsplattformar för hemleverans av matkassar. Mat.se tillhandahöll även lösplockade dagligvaror. Verksamheten i Mat.se bestod av en tjänstemannaorganisation som i huvudsak drev en websida och gjorde inköp av logistiktjänster. Dagab hanterade e-handelslogistik, lager och transporter åt Mat.se.

I december 2021 beslutade Dagab att sälja Mat.se till MatHem Holding AB (Mathem). Dagab förhandlade inte med förbundet inför beslutet. Mathem anmälde förvärvet av Mat.se till Konkursverket i enlighet med 4 kap. 6 §

konkurrenslagen den 4 januari 2022. Den 9 februari 2022 godkände Konkurrensverket förvärvet.

Beslutet att avyttra en del av Dagabs verksamheten, dvs. Mat.se, innebar bl.a. att tjänstemännen hos Mat.se blev föremål för en övergång av en del av en verksamhet till ett annat bolag. Dagab förde förhandlingar med Unionen om tjänstemännens verksamhetsövergång den 24 januari och den 25 februari 2022.

Under våren 2022 inträffade fler händelser som påverkade Axfoodkoncernens onlineförsäljning, vilket ledde till att Dagab beslutade om en driftsinskränkning och omorganisation av Dagabs verksamhet. Dagab förhandlade om beslutet med förbundet i april och maj 2022.

Tvisten

Tvisten gäller om Dagab genom beslutet att avyttra Mat.se beslutat om viktigare förändringar av sin verksamhet och av arbets- eller anställningsförhållanden för arbetstagare som är medlemmar hos förbundet och därför brutit mot förhandlingsskyldigheten i 11 § medbestämmandelagen i förhållande till förbundet. Tvisten gäller vidare om Dagab beslutat om driftsinskränkning och omorganisation innan Dagab förhandlade de frågorna med förbundet och därför har brutit mot förhandlingsskyldigheten i 11 § medbestämmandelagen i förhållande till förbundet. Parterna tvistar slutligen om frågan om Dagab brutit mot förhandlingsskyldigheten i 11 § medbestämmandelagen i förhållande till förbundet avseende beslutet om driftsinskränkning och omorganisation har tvisteförhandlats.

Yrkanden m.m.

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta Dagab att till förbundet betala allmänt skadestånd för brott mot 11 § medbestämmandelagen med 300 000 kr avseende Dagabs beslut att avyttra Mat.se och med 500 000 kr avseende Dagabs beslut om driftsinskränkning och omorganisation, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 16 maj 2023) till dess betalning sker.

Arbetsgivarparterna har bestritt yrkandena, men vitsordat räntan som skälig i och för sig.

Arbetsgivarparterna har yrkat att Arbetsdomstolen ska avvisa talan i den del den avser frågan om Dagab brutit mot förhandlingsskyldighet inför bolagets beslut om driftsinskränkning och omorganisation samt att ett eventuellt skadestånd med anledning av Dagabs beslut att avyttra Mat.se ska jämkas till noll eller till det belopp som Arbetsdomstolen bedömer skäligt.

Förbundet har bestritt avvisnings- och jämningsyrkandena.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Förbundets rättsliga grund

Dagab har vid två tillfällen, vid avyttringen av Mat.se och vid bolagets driftsinskränkning och omorganisation, beslutat om viktigare förändringar av sin verksamhet och av arbets- eller anställningsförhållanden för arbetstagare som är medlemmar hos förbundet, utan att dessförinnan ha uppfyllt sin förhandlingsskyldighet enligt 11 § medbestämmandelagen i förhållande till förbundet. Dagab har därmed brutit mot medbestämmandelagen och ska betala skadestånd till förbundet. Skäl att jämka skadeståndet föreligger inte.

Frågan om Dagab brutit mot förhandlingsskyldighet vid bolagets driftsinskränkning och omorganisation har tvisteförhandlats och ska inte avvisas.

Arbetsgivarparternas rättsliga grund

Dagab har inte vid något av de påstådda tillfällena i förhållande till förbundet gjort sig skyldigt till brott mot förhandlingsskyldigheten och därmed blivit skadeståndsskyldigt enligt 11 § medbestämmandelagen.

Om Arbetsdomstolen skulle finna att Dagab varit förhandlingsskyldigt inför avyttringen av Mat.se i december 2021, ska skadeståndet jämkas eftersom Dagab varit fullständigt transparent och lämnat information till förbundet om sina avsikter med avyttringen.

När det gäller Dagabs driftsinskränkning och omorganisation har frågan om brott mot förhandlingsskyldigheten inte varit föremål för lokal och central tvisteförhandling. Förbundets talan ska därför avvisas i den delen. Om talan inte avvisas, har Dagab i vart fall inte fattat beslut utan att dessförinnan uppfylla sin förhandlingsskyldighet.

Förbundets utveckling av talan

Avyttringen av Mat.se i december 2021

Dagabs beslut att avyttra Mat.se kommunicerades genom ett pressmeddelande den 14 december 2021. Av pressmeddelandet framgick att Dagab och Mathem även hade ingått ett långsiktigt leverans- och samarbetsavtal avseende inköp, sortiment och logistik.

Förbundet fick information av Dagab om avyttringen av Mat.se vid ett möte via Teams den 17 december 2021. Vid mötet deltog förbundets ombudsman U.H., Dagabs HR-chef F.H. och Dagabs HR-ansvariga J.G.

Vid mötet fick förbundet information om att Dagab skulle fortsätta att plocka och leverera matkassar åt Mat.se, att Mat.se på tre till fyra års sikt skulle fasas ur Dagabs verksamhet och att plock från övriga kedjor och koncept inom Axfoodkoncernen successivt skulle fylla ut när Mat.se lämnat verksamheten. Den enda skillnad som Dagabs lagerarbetare skulle märka av avyttringen var att varumärket på kassarna på sikt skulle bytas ut. Av Dagabs totala plockvolym stod plocket för Mat.se för 57 procent. Vid lagret i Västra Frölunda stod plocket för Mat.se för en betydande del av verksamheten. Någon information om att Mathem hade möjlighet att säga upp avtalet om fortsatt plock med tre månaders varsel lämnades inte.

Vid mötet ställde U.H. frågor till Dagab för att få klarhet i om det skulle ske en verksamhetsövergång för tjänstemän hos Mat.se och för lagerarbetare hos Dagab och för att få en uppfattning om vilka frågor och förhandlingar som skulle kunna bli aktuella med anledningen av avyttringen av Mat.se. U.H. frågade bl.a. om Dagab hade förhandlat med Unionen om tjänstemännens verksamhetsövergång, men fick ett nekande svar. I december 2021 var det oklart för förbundet om en verksamhetsövergång skulle kunna bli aktuell även för lagerarbetarnas del. Med anledning av Dagabs oklara besked om verksamhetsövergång påkallade förbundet i maj 2022 tvisteförhandling med Dagab gällande brott mot 6 b § anställnings-skyddslagen.

Genom avyttringen av Mat.se överlät Dagab en del av sin rörelse. Beslutet att avyttra Mat.se riskerade att påverka Dagabs verksamhet både ekonomiskt och organisatoriskt och få följder för driftsenheten i Västra Frölunda. Det fanns t.ex. en risk för att lagerarbetarnas arbetsinnehåll, arbetstempo, arbetstider och anställningstrygghet skulle påverkas. Beslutet om avyttring skulle också kunna leda till psykosociala effekter.

Dagabs beslut att avyttra Mat.se medförde en viktigare förändring av Dagabs verksamhet och av lagerarbetarnas arbets- och anställningsförhållanden. I vart fall har Dagabs beslut inneburit en risk för viktigare förändringar längre fram. Dagabs beslut, att avyttra Mat.se och att träffa leverans- och samarbetsavtal med Mathem, var angelägna frågor för förbundet. Förbundet hade ett starkt intresse av att få förhandla dessa. Dagab hade därför skyldighet att förhandla med förbundet inför beslutet i december 2021 att avyttra Mat.se till Mathem. Förbundet påkallade tvisteförhandling i frågan den 25 februari 2022. Tvisteförhandlingar ägde rum den 10 och 18 mars 2022. Den 13 maj 2022 påkallade förbundet central förhandling om Dagabs avyttring av Mat.se.

Genom att inte påkalla förhandling med förbundet inför avyttringen av Mat.se har Dagab brutit mot förhandlingsskyldigheten i 11 § medbestämmandelagen och ådragit sig skadeståndsskyldighet.

Jämkningsyrkandet

Skadeståndet ska inte jämkas. Dagab var inte transparent med sina avsikter med affären med Mathem och genom de besked som lämnades.

Utifrån den information som Dagab lämnade till förbundet den 17 december 2021 var det svårt för förbundet att bilda sig en uppfattning om vad affären innebar och vad den skulle få för konsekvenser för Dagabs verksamhet. Förbundet fick heller inte svar på sina frågor om t.ex. en verksamhetsövergång skulle kunna bli aktuell. Redan vid informationstillfället den 17 december 2021 framförde förbundet synpunkter på Dagabs agerande och dess förenlighet med medbestämmandelagen.

Dagabs affär med Mathem måste ha föregåtts av noggranna analyser och överväganden av vilka företagsekonomiska och andra konsekvenser för verksamheten som kunde följa av affären. De faktiska följderna av affären under våren 2022 kan därför inte sägas ha varit oförutsebara och legat utanför Dagabs kontroll.

Dagabs driftsinskränkning och omorganisation

Den 28 mars 2022 kallade Dagab per e-post förbundet till information den 30 mars 2022 enligt 19 § medbestämmandelagen om affären med Mathem. Den 30 mars 2022 ändrade Dagab sig och kallade i stället förbundet till förhandling om driftsinskränkning och omorganisation på grund av affären med Mathem.

Den 31 mars 2022 publicerade media ett flertal artiklar om att det efter Mathems köp av Mat.se uppstått arbetsbrist hos Mat.se och att det därför var aktuellt med uppsägningar.

Den 6 april 2022 informerade Dagab förbundet om att arbetsbrist skulle uppkomma i Dagabs lagerverksamhet på grund av försäljningen av Mat.se och att 60 lagerarbetare skulle bli övertaliga. Dagab uppgav att Arbetsförmedlingen skulle varslas dagen därpå och att lagerarbetarna skulle informeras. Dagab anförde att bolaget behövde påbörja verkställighet och inte kunde invänta förhandling. Dagab informerade även om att lagerarbetarna skulle erbjudas omplacering till Dagabs driftställe i Hisings Backa och att Mathem skulle försöka rekrytera ett flertal av Dagabs lagerarbetare.

Den 8 april 2022 anslogs en så kallad LAS-lista och omplaceringserbjudanden på lagret i Västra Frölunda.

Den 12 april 2022 inleddes en förhandling mellan Dagab och förbundet. Dagab angav då en tidpunkt under april 2022 vid vilken lagerarbetarna senast skulle anmäla intresse för omplacering till Hisings Backa och uppgav att lagerarbetare skulle börja gå över dit inom ett par veckor. Dagab redogjorde även för bolagets nya organisation och lämnade över en turordningslista. Dagab redogjorde också för Mathems rekryteringsprocess. Förhandlingen pågick till den 18 maj 2022.

Vid förhandlingen frågade ombudsmannen U.H. om det fanns några alternativ som parterna kunde förhandla om. Dagabs HR-partner H.S.D., som deltog på mötet, svarade att det var så bråttom att det inte fanns tid för alternativa lösningar. När förhandlingen inleddes var Dagabs beslut således redan fattat och verkställighet pågick. Dagabs beslut innebar en viktigare förändring av Dagabs verksamhet och av lagerarbetarnas arbets- eller anställningsförhållanden.

Genom att inte förhandla med förbundet innan beslutet om driftsinskränkning och omorganisation fattades har Dagab brutit mot förhandlingsskyldigheten i 11 § medbestämmandelagen och ådragit sig skyldighet att betala skadestånd till förbundet.

Avvisningsyrkandet

Frågan om Dagab brutit mot förhandlingsskyldigheten i 11 § medbestämmandelagen inför beslutet om bolagets driftsinskränkning och omorganisation har varit föremål för lokal och central tvisteförhandling. Förbundets talan ska därför inte avvisas i den delen.

Efter att förbundet den 13 maj 2022 påkallat central förhandling om Dagabs avyttring av Mat.se, kom förbundet och Dagab överens om att den centrala tvisteförhandlingen även skulle omfatta frågan om Dagab brutit mot förhandlingsskyldigheten vid bolagets driftsinskränkning och omorganisation. Förbundet och Dagab var även överens om att frågan om Dagab brutit mot 6 b § anställningsskyddslagen och en fråga om Dagab gjort sig skyldigt till hindrande av skyddsombud skulle tas upp vid den centrala förhandlingen. Förbundet och Dagab ville fånga upp alla tvistefrågor som uppkommit och som hade ett naturligt samband med det händelseförlopp som inleddes med Dagabs försäljning av Mat.se.

Den centrala tvisteförhandlingen påbörjades den 18 augusti 2022 och pågick till och med den 1 februari 2023. Under den centrala förhandlingens gång kom frågorna om Dagab gjort sig skyldigt till brott mot 6 b § anställningsskyddslagen och till hindrande av skyddsombud att avskiljas och hänskjutas till fortsatta lokala förhandlingar.

De tvistefrågor som avhandlades vid den centrala tvisteförhandlingen var därefter om Dagab hade uppfyllt sin förhandlingsskyldighet enligt 11 § medbestämmandelagen vid beslutet om avyttring av Mat.se och vid beslutet om driftsinskränkning och omorganisation. Av protokollet från den centrala förhandlingen framgår att förbundet återopade bl.a. det samlade händelseförloppet av affären med Mathem, vilket inkluderade Dagabs driftsinskränkning och omorganisation med tillhörande konsekvenser för de anställda. Det saknas därmed grund för påståendet att tvistefrågan inte har förhandlats.

Arbetsgivarparternas utveckling av talan

Avyttringen av Mat.se i december 2021

Under 2021 pekade alla prognoser på ökande matförsäljning online. Pandemin hade fördubblat omsättningen. Bedömningen var att försäljningen av dagligvaror online hade kommit för att stanna och att omsättningen skulle fortsätta att öka. Tillväxten var hög men lönsamheten svag.

Mat.se hade endast en mindre andel av den totala marknaden för försäljning av dagligvaror online. Under hösten 2021 gjorde Axfood bedömningen att det skulle vara svårt för Mat.se att nå lönsamhet. Axfood valde därför att låta Dagab sälja Mat.se till Mathem.

Den 7 december 2021 informerades den centralfackliga gruppen vid Dagabs driftsenhet i Västra Frölunda, där representanter för förbundet, Unionen och Akademikerförbundet närvarade, om planerna. Motsvarande information gavs vid driftsenheten i Årsta.

Den 14 december 2021 kommunicerades affären genom ett pressmeddelande. För att kunna genomföra affären krävdes Konkurrensverkets godkännande. Konkurrensverket väntades fatta beslut i februari 2022. Målsättningen var att affären skulle slutföras den 1 mars 2022. Affären innebar att Dagabs driftsenheter i Västra Frölunda och Årsta under en övergångsperiod om tre till sex månader skulle fortsätta att plocka varor för Mat.se och att ett långsiktigt leverans- och samarbetsavtal ingicks mellan Dagab och Mathem.

Den 17 december 2021 kallade Dagab sina fackliga motparter till information om avyttringen av Mat.se. Av informationen framgick att försäljningen av Mat.se inte skulle föranleda någon förändring av Dagabs verksamhet. Hos Mat.se arbetade enbart cirka 30 tjänstemän. Mat.se hade inte någon egen e-handelslogistik, lager- eller transportverksamhet. Det skötte Dagab åt Mat.se. Även efter försäljningen av Mat.se till Mathem skulle Dagab fortsätta att plocka varor åt Mat.se. Dagab skulle också fortsätta att plocka och distribuera varor till Axfoodkoncernens övriga kedjor. Eftersom både Hemköp och Willy:s förväntades öka sin försäljning online, gjorde Dagab bedömningen att deras fortsatta volymökning skulle täcka upp för ett eventuellt bortfall av plock från Mat.se. Dagabs totala mängd plock skulle därmed vara oförändrad. Dagab förutsåg därför inte någon förändring av sin verksamhet. För en lagerarbetare spelar det ingen roll för vems räkning varor plockas.

I december 2021 var därför Dagabs bedömning att försäljningen av Mat.se till Mathem inte skulle innebära någon viktigare förändring för Dagabs verksamhet i Västra Frölunda eller för arbets- eller anställningsförhållanden för förbundets lagerarbetare där. Någon skyldighet för Dagab att förhandla försäljningen av Mat.se till Mathem med förbundet förelåg därför inte. Vid

tidpunkten framhöll Dagab att bolaget avsåg att påkalla förhandling enligt medbestämmandelagen om det i förhållande till förbundets lagerarbetare senare skulle bli fråga om påverkan på plockverksamheten i Västra Frölunda. Dagab påkallade däremot förhandling enligt medbestämmandelagen med Unionen avseende verksamhetsövergång för tjänstemännen hos Mat.se. Förhandlingen ägde rum den 24 januari och 25 februari 2022

Förbundet måste i december 2021 ha delat Dagabs bedömning att beslutet att avyttra Mat.se inte innebar någon viktigare förändring av verksamheten eller för lagerarbetarna, eftersom förbundet då inte påkallade förhandling i frågan. Förbundet påstod först i februari 2022 att Dagab redan i december 2021 borde ha förhandlat med förbundet med anledning av avyttringen av Mat.se.

Jämkningsyrkandet

Om Arbetsdomstolen skulle finna att Dagab varit skyldigt att förhandla med förbundet enligt 11 § medbestämmandelagen i december 2021 och att Dagab därmed brutit mot förhandlingsskyldigheten, ska skadeståndet jämkas. Dagab var i december 2021 fullständigt transparent i den information som bolaget lämnade till förbundet avseende sina avsikter med affären med Mathem.

Dagabs driftsinskränkning och omorganisation

Under våren 2022 ändrades förutsättningarna. Mathem avvecklade all verksamhet i Mat.se i slutet av mars 2022 och informerade Dagab om att Mathem avsåg att ta över all plockverksamhet i egen regi från och med den 1 juni 2022. Dessa beslut fattades av Mathem och låg utanför Dagabs kontroll. Under 2022 års första månader fick Dagab även indikationer på att utvecklingen av Hemköps och Willy:s försäljning online inte skulle följa prognoserna från hösten 2021, vilka Dagab grundat sin information till förbundet på i december 2021. Dagab förstod att konsekvensen av dessa omständigheter skulle bli minskade plockvolymerna och därmed påverkan på Dagabs plockverksamhet i Västra Frölunda.

Det var således först i mars 2022 som Dagab förstod att en viktigare förändring av verksamheten i Västra Frölunda och för förbundets lagerarbetare skulle uppkomma. Dagab vidtog då genast åtgärder och påkallade förhandling enligt medbestämmandelagen med förbundet i enlighet med vad Dagab tidigare hade förutskickat. Förhandlingen genomfördes i april och maj 2022. Av förhandlingsprotokoll framgår att förbundet deltog i beslutsprocessen avseende Dagabs driftsinskränkning och omorganisation. Dagab fattade därför inte beslut om driftsinskränkning och omorganisation innan bolaget hade förhandlat med förbundet. Att varsla Arbetsförmedlingen om en driftsinskränkning är inte att jämställa med att Dagab fattat ett beslut om detsamma.

Avvisningsyrkandet

Dagabs beslut om driftsinskränkning och omorganisation har endast förhandlats i enlighet med 11 § medbestämmandelagen. Någon lokal eller central tvisteförhandling om brott mot förhandlingsskyldigheten har inte ägt rum. Förbundets talan får därmed i denna del inte tas upp till prövning av Arbetsdomstolen och ska därför avvisas.

Utredningen

Målet har avgjorts efter huvudförhandling.

På förbundets begäran har vittnesförhör hållits med förbundets ombudsmän U.H. och P.B. och förbundets verksamhetsutvecklare C.J:s.

På arbetsgivarparternas begäran har vittnesförhör hållits med Axfoods strategi- och affärsutvecklingsdirektör C.S., Dagabs HR-chef F.H., Dagabs HR-ansvariga för Västra Frölunda och Hisings Backa H.S.D., och Svensk Handels regionchef D.L.

Parterna har även åberopat skriftlig bevisning.

Tvisten

Tvisten gäller om Dagab vid beslutet att avyttra Mat.se och vid bolagets beslut om driftsinskränkning och omorganisation har gjort sig skyldigt till brott mot förhandlingsskyldigheten i 11 § medbestämmandelagen.

Parterna är även oense om tvisteförhandlingar i frågan om Dagab brutit mot förhandlingsskyldighet vid bolagets driftsinskränkning och omorganisation förevarit mellan parterna.

Rättsliga utgångspunkter

I 11 § medbestämmandelagen föreskrivs att en arbetsgivare, innan denne beslutar om viktigare förändring av sin verksamhet, är skyldig att på eget initiativ förhandla med arbetstagarorganisation i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal. Detsamma gäller innan en arbetsgivare beslutar om viktigare förändring av arbets- eller anställningsförhållandena för arbetstagare som tillhör organisationen.

I fråga om vad som avses med en viktigare förändring av verksamheten, det så kallade verksamhetsfallet, och som därmed faller inom området för förhandlingsskyldigheten enligt 11 § medbestämmandelagen anges i förarbetena (prop. 1975/76:105 bil. 1 s. 353) att förhandlingsskyldigheten ska omfatta alla frågor i arbetsgivarens verksamhet som har den omfattningen och innebörden för arbetstagarna, att man typiskt sett bör räkna med att en facklig organisation vill få tillfälle till förhandling. Som exempel

nämns beslut som rör formerna för verksamheten och dennas omfattning i stort.

I fråga om vad som avses med en viktigare förändring av arbets- eller anställningsförhållandena för arbetstagare, det så kallade arbetstagarfallet, anges i förarbetena (a. prop. s. 354) följande. I fråga om arbetsgivarens skyldighet att ta initiativ till förhandling före beslut som avser enbart enskild arbetstagare eller grupp av arbetstagare gäller att den primära förhandlingsskyldigheten föreligger när frågan är av sådan beskaffenhet att man typiskt sett har att räkna med att vederbörande arbetstagarorganisation vill förhandla. Ingrepp i den enskildes arbets- eller anställningsförhållanden som inte är enbart tillfälliga och inte heller i övrigt är av mindre betydelse hör in under förhandlingsskyldigheten.

Den utgångspunkt som är gemensam för båda fallen är alltså att det är fråga om en viktigare förändring om ett beslut har den omfattningen och innebörden för arbetstagarna att man typiskt sett bör räkna med att en facklig organisation vill få tillfälle till förhandling. Bedömningen ska ske på objektiva grunder.

Arbetsdomstolen har i AD 1978 nr 56 uttalat att även om ett bolags beslut inte varit ägnat att medföra några omedelbara förändringar för arbetstagarna, kan arbetstagarna ha ett betydande intresse av att genom förhandling kunna påverka bolagets ställningstagande om deras anställningsförhållanden på längre sikt berörs i ett väsentligt avseende.

Av AD 1979 nr 88 framgår att vid bedömningen av om förhandlingsskyldighet föreligger ska hänsyn tas endast till situationen som den tedde sig när beslutet fattades. Det är inte av betydelse om en ändring av verksamheten verkligen sker. Av avgörande vikt är i stället om en risk föreligger att så kan bli fallet i framtiden. Någon särskild betydelse ska inte tillmätas den omständigheten att organisationen i det enskilda fallet anser att det förelegat ett starkt intresse av att förhandla (AD 1980 nr 72).

Arbetsdomstolen har i AD 2023 nr 20 uttalat att det är förhållandena vid tiden när arbetsgivaren överväger att fatta sitt beslut som är avgörande för bedömningen av om det är fråga om en viktigare förändring som medför förhandlingsskyldighet enligt 11 § medbestämmandelagen. Vilka faktiska konsekvenser som beslutet i efterhand har visat sig få är därför av underordnad betydelse vid denna bedömning.

Domskäl

Har Dagab vid beslutet om avyttring av Mat.se i december 2021 brutit mot förhandlingsskyldigheten i 11 § medbestämmandelagen?

Det är ostridigt att Dagab i december 2021 fattade beslut om att avyttra Mat.se, utan att dessförinnan förhandla med förbundet.

Förbundet har gjort gällande att Dagabs beslut att avyttra Mat.se medförde en viktigare förändring av Dagabs verksamhet och av lagerarbetarnas arbets- och anställningsförhållanden i Västra Frölunda och att Dagab därför haft skyldighet att förhandla med förbundet.

Arbetsgivarparterna har anfört att Dagabs bedömning i december 2021 var att försäljningen av Mat.se inte innebar någon viktigare förändring av verksamheten eller för arbets- och anställningsförhållandena för förbundets lagerarbetare i Västra Frölunda och att någon förhandlingsskyldighet därför inte förelåg.

Utgjorde avyttringen av Mat.se i december 2021 en viktigare förändring?

Det är förhållandena i december 2021 som är avgörande för bedömningen av om Dagabs beslut att avyttra Mat.se innebar en viktigare förändring av bolagets verksamhet eller av lagerarbetarnas arbets- och anställningsförhållanden i Västra Frölunda. Det saknar betydelse om en ändring av verksamheten därefter sker. Av avgörande vikt är om en risk föreligger att så kan bli fallet i framtiden. De faktiska konsekvenser som beslutet i efterhand visar sig få är av underordnad betydelse.

Axfoods strategi- och utvecklingsdirektör C.S. har uppgett följande. Under hösten 2021 fördubblades Axfoods försäljning online. Willy:s och Hemköps försäljning av dagligvaror online växte så det knakade. Han trodde att de kunder som hade börjat handla mat online under den pågående pandemin skulle fortsätta att göra det. Även Mat.se sålde dagligvaror online. Till skillnad från Willy:s och Hemköp erbjöd Mat.se enbart hemleveranser. Mat.se hade därför svårt att nå lönsamhet. Dagabs lagerarbetare plockade varor åt Mat.se. Dagabs lagerarbetare plockade även varor för Willy:s och Hemköp och skulle fortsätta med det. Ingen lagerarbetare plockade varor enbart för Mat.se. För lagerarbetarna spelade det ingen roll om de plockade varor för Mat.se, Willy:s eller Hemköp. Mathem kunde efter en övergångsperiod på upp till sex månader välja att ta över allt plock i egen regi. I december 2021 visste Dagab inte att Mathem skulle välja att göra det redan efter tre månader. Mot bakgrund av Willy:s och Hemköps tillväxttal fanns det dock i december 2021 inget skäl att tro att Dagabs lagerarbetare inte skulle kunna fortsätta att plocka varor i samma utsträckning som tidigare, även efter en försäljning av Mat.se. Det var först när pandemirestriktionerna upphörde i början av 2022 som matförsäljningen online backade och tillväxttakten gick ner.

Dagabs HR-chef F.H. har uppgett följande. Dagabs lagerarbetare plockade varor för alla Axfoods kedjor. Ingen lagerarbetare hos Dagab var knuten till Mat.se. Dagabs lagerarbetare skulle fortsätta att plocka varor för Mat.se under en övergångstid om tre till sex månader. Dagab visste att Mathem på sikt ville ta över allt plock i egen regi och att plockvolymerna för Mat.se sannolikt skulle falla bort under 2022. Willy:s och Hemköps försäljning av dagligvaror online hade 2021 en kraftig volymutveckling. Det plock som kunde bortfalla vid försäljningen av Mat.se skulle kompenseras av ökat

plock för Willy:s och Hemköp. Dagab gjorde därför i december 2021 bedömningen att bolaget skulle ha lika mycket plock efter avyttringen av Mat.se som före. Vid informationstillfället den 17 december 2021 angav Dagab därför att inga förändringar för lagerarbetarna var aktuella under de närmaste sex till nio månaderna och att Dagab skulle återkomma till förbundet om det skulle visa sig bli annorlunda. Hur volymerna skulle se ut under andra halvan av 2022 var det ingen som visste. Det var när pandemi-restriktionerna upphörde 2022 som matförsäljningen online kraftigt bromsade in, trots att tillväxten långsiktigt väntades öka.

H.S.D. HR-ansvarig för Dagab i Göteborgsområdet, har uppgett bl.a. följande. I december 2021 trodde Dagab att bolaget fortsatt skulle plocka varor för Mat.se under sex till nio månader. Den tiden visade sig dock bli kortare än förväntat. Inom e-handel är sex till nio månader lång tid. Det händer så mycket hela tiden. Plockvolymerna hade under en tid gått spikrakt uppåt. Om Dagab inte hade avyttrat Mat.se, skulle bolaget behövt rekrytera fler lagerarbetare för att upprätthålla plockkapacitet för alla kedjor i koncernen. Hon trodde att kundernas köpbeteende skulle hålla i sig även efter pandemin.

Av den powerpointpresentation som Dagab använde vid informationstillfället den 17 december 2021 framgår bl.a. följande. Av onlinemarknadens 251 miljarder kronor stod handel av mat online för 13 miljarder kronor. Lösplock av mat online stod 2020 för 10,7 miljarder kronor och hade ökat med 110 procent från 2019. Ökningen under 2021 till och med oktober var drygt 42 procent. ICA uppskattades stå för 44 procent av lösplocket, Mathem för 20 procent, Willy:s för 19 procent, Coop för 9 procent, Mat.se för 4 procent, Hemköp för 3 procent och Citygross för 1 procent. Lösplocket hos Willy:s, ICA och Hemköp växte snabbast online. Från 2019 till 2020 växte lösplocket hos Willy:s med 166 procent, hos ICA med 138 procent och hos Hemköp med 126 procent.

Av powerpointpresentationen framgår vidare att Mat.se efter en övergångsperiod om tre till sex månader från affärens planerade genomförande den 1 mars 2022 skulle vara fullt integrerad hos Mathem och att Axfood inte såg att avtalet med Mathem skulle medföra någon förändring för Dagabs e-handelslogistik, lager och transportlager.

Av de uppgifter förbundets ombudsman U.H. lämnat framgår bl.a. följande. Han deltog vid informationstillfället den 17 december 2021. Eftersom det vid tidpunkten rådde pandemirestriktioner, hölls mötet via Teams. Dagab visade en powerpointpresentation, men texten var så liten på bilderna att den inte gick att läsa. Bolagets representanter berättade i stället om innehållet. Dagab uppgav vid mötet att försäljningen av Mat.se inte skulle drabba förbundets lagerarbetare. Det enda lagerarbetarna enligt Dagab skulle märka, var att namnet på kassarna de plockade varor i skulle bytas ut. Han ville veta om det kunde bli fråga om verksamhetsövergång för lagerarbetarna, men fick inget svar. Dagab borde ha förklarat vad en försäljning av en stor del av bolagets verksamhet skulle få för konsekvenser och

skulle i december 2021 ha förhandlat med förbundet. Åtminstone skulle Dagab ha lämnat så mycket information om försäljningen att förbundet hade kunnat begära förhandling i december 2021.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Av den powerpointpresentation som Dagab använde vid informationstillfället den 17 december 2021 framgår bl.a. att Mat.se uppskattades stå för fyra procent av den totala marknaden för lösplock i Sverige, vilken 2020 uppgick till 10,7 miljarder kronor. Ett beslut att avyttra en verksamhet av så stor omfattning måste anses riskera att påverka bolagets verksamhet och lagerarbetarnas arbets- och anställningsförhållanden. Dagabs beslut att avyttra Mat.se var därför en fråga av sådan omfattning och innebörd för lagerarbetarna att Dagab borde ha räknat med att förbundet skulle vilja få tillfälle till förhandling inför beslutet, vilket inte skedde. Arbetsdomstolen finner att Dagabs beslut att avyttra Mat.se var en sådan viktigare förändring av Dagabs verksamhet som Dagab haft skyldighet att förhandla med förbundet.

Slutsats

Dagabs beslut i december 2021 att avyttra Mat.se innebar en sådan viktigare förändring som utlöste förhandlingsskyldighet för Dagab gentemot förbundet. Genom att inte förhandla före beslutet gjorde Dagab sig skyldigt till brott mot förhandlingsskyldigheten enligt 11 § medbestämmandelagen och ska betala skadestånd till förbundet.

Har Dagabs driftsinskränkning och omorganisation varit föremål för tvisteförhandling?

Förbundet har påstått att förbundet och Dagab kom överens om att den centrala förhandling som förbundet hade påkallat med anledning av försäljningen av Mat.se även skulle omfatta frågan om Dagab brutit mot förhandlingsskyldigheten vid bolagets driftsinskränkning och omorganisation och att frågan därför har tvisteförhandlats. Dagab har gjort gällande att frågan inte har varit föremål för tvisteförhandling och att yrkandet om allmänt skadestånd för brott mot förhandlingsskyldigheten vid Dagabs driftsinskränkning och omorganisation därför ska avvisas.

U.H. har anfört bl.a. följande. Förbundet kallade till central förhandling om avyttringen av Mat.se. Vid sidan av avyttringen av Mat.se och Dagabs driftsinskränkning och omorganisation, fanns även de tvistiga frågorna om Dagab gjort sig skyldigt till brott mot 6 b § anställningsskyddslagen och om hindrande av skyddsombud. Svensk Handels D.L. hörde av sig och de kom överens om att ta ett samlat grepp om alla tvistiga frågor. Av den anledningen omfattade den centrala förhandlingen inledningsvis de fyra tvistiga frågorna. Vid förhandlingen avskildes frågorna om brott mot 6 b § anställningsskyddslagen och hindrande av skyddsombud för fortsatt lokal förhandling. Förhandlingen om brott mot 6 § b anställningsskyddslagen återkallades när förbundet förstod att det inte var fråga om någon

verksamhetsövergång för lagerarbetarna. Alla närvarande var överens om att den centrala förhandlingen därefter omfattade de två kvarvarande frågorna. Det var ingen tvekan om den saken. Om han inte hade varit säker på detta, hade han påkallat en lokal tvisteförhandling om Dagabs beslut om driftsinskränkning och omorganisation. Den centrala förhandlingen avslutades i oenighet. Förhandlingen enligt 11 § medbestämmandelagen om Dagabs driftsinskränkning och omorganisation slutade i enighet. Vid förhandlingstillfället informerade Dagab endast förbundet om vad som skulle hända. Det fanns därför inget att förhandla om.

Förbundets ombudsman P.B., som förhandlade centralt för förbundet, har uppgett bl.a. följande. Det var Svensk Handels D.L. som hörde av sig till förbundet i juni 2022 och ville ta ett samlat grepp om alla tvistiga frågor. Två av tvistefrågorna skildes dock av under den centrala förhandlingen och gick tillbaka till lokal förhandling. Vid den centrala förhandlingen kvarstod att förhandla om avyttringen av Mat.se och Dagabs driftsinskränkning och omorganisation. Båda frågorna omfattades av förbundets förhandlingsframställning. Han uppfattade aldrig att parterna var oeniga om vad förhandlingen avsåg och båda frågorna diskuterades vid den centrala förhandlingen. Han deltog inte vid förhandlingen enligt 11 § medbestämmandelagen om Dagabs driftsinskränkning och omorganisation. Enligt protokollet avslutades den förhandlingen i enighet.

F.H. har uppgett bl.a. följande. Den centrala förhandling som förbundet påkallade den 13 maj 2022 avsåg endast avyttringen av Mat.se. Förbundet ville gärna hitta en lösning på alla tvister. Av den anledningen skulle även frågorna om brott mot 6 b § anställningsskyddslagen och hindrande av skyddsombud tas upp. Det visade sig emellertid att parterna inte kunde hitta någon lösning på tvisterna. Förhandlingen enligt 11 § medbestämmandelagen om Dagabs driftsinskränkning och omorganisation hade avslutats i enighet. Den tvisten omfattades därför inte av den centrala förhandlingen.

Svensk Handels regionchef D.L. har uppgett bl.a. följande. Svensk Handel fick en förhandlingsframställning från förbundet som avsåg försäljningen av Mat.se till Mathem. De fanns även två andra aktuella tvister; brott mot 6 b § anställningsskyddslagen och hindrande av skyddsombud. Han förstod att relationen på lokal nivå var infekterad. Han försökte att inte titta bakåt utan hitta lösningar framåt och tyckte att det borde gå att hitta en gemensam lösning på tvisterna. Han kontaktade därför förbundets ombudsmän U.H. och P.B. De träffades i juni 2022 för att se om de skulle kunna hitta en lösning, först och främst på den tvist där central förhandling hade påkallats, men som också kunde omfatta de två övriga tvistiga frågorna. Förhandlingen enligt 11 § medbestämmandelagen om Dagabs driftsinskränkning och omorganisation hade avslutats i enighet. Den frågan omfattades därför inte av diskussionerna. Även vid den centrala förhandling om Dagabs avyttring av Mat.se som inleddes i augusti 2022 låg stort fokus på att hitta en förlikningslösning. De två övriga tvistiga frågorna var ajournerade och avskildes därför inte från den centrala förhandlingen. I

frågan om hindrande av skyddsombud blev det senare både lokal och central förhandling. Den centrala förhandlingen omfattade därför endast Dagabs avyttring av Mat.se. Det framgår av § 1 i förhandlingsprotokollet.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Förhörspersonerna har lämnat olika uppgifter om vad den centrala förhandlingen omfattade.

Av protokoll från möten för information enligt 19 § och förhandling enligt 11 § medbestämmandelagen framgår av punkt 1 att Dagab påkallade förhandling kring behovet av omorganisation samt för information om en förestående arbetsbristsituation till följd av driftsinskränkning vid lagret i Västra Frölunda. Under rubriken resultat framgår att förhandlingen om arbetsbrist avslutades i enighet.

Av förbundets framställning om central förhandling den 13 maj 2022 framgår att förhandlingen endast avser avyttringen av Mat.se. I protokollet från den centrala tvisteförhandlingen antecknades att de lokala parterna tvisteförhandlat den 10 och den 18 mars 2022, att tvisteförhandlingen avslutades i oenighet och att förbundet därefter den 13 maj 2022 begärde central tvisteförhandling. Den centrala tvisteförhandlingen avslutades i oenighet. De frågor som tvisteförhandlades den 10 och 18 mars 2022 avsåg frågan om Dagab haft skyldighet att påkalla förhandling med anledning av avyttringen av Mat.se.

Protokollen ger stöd för de uppgifter arbetsgivarparternas förhörspersoner lämnat. Arbetsdomstolen finner därför inte visat att en överenskommelse träffades mellan förbundet och Dagab om att den centrala tvisteförhandlingen omfattade frågan om Dagab brutit mot förhandlingsskyldighet vid bolagets beslut om driftsinskränkning och omorganisation. Frågan om Dagab gjort sig skyldigt till brott mot förhandlingsskyldigheten i 11 § medbestämmandelagen vid bolagets driftsinskränkning och omorganisation har därmed inte varit föremål för lokal och central tvisteförhandling, vilket arbetsgivarparterna invänt i rätt tid.

Slutsats

Eftersom någon lokal och central tvisteförhandling inte förevarit i frågan om Dagab brutit mot sin förhandlingsskyldighet inför beslutet om driftsinskränkning och omorganisation, ska förbundets talan i den delen avvisas.

Arbetsdomstolens sammanfattande slutsats

Arbetsdomstolen har funnit att Dagab gjorde sig skyldigt till brott mot förhandlingsskyldigheten enligt 11 § medbestämmandelagen i samband med

beslutet att avyttra Mat.se och att Dagab därför ska betala skadestånd till förbundet.

När det gäller frågan om Dagab gjorde sig skyldigt till brott mot förhandlingsskyldigheten enligt 11 § medbestämmandelagen i samband med Dagabs beslut om driftsinskränkning och omorganisation, har Arbetsdomstolen funnit att förbundets talan ska avvisas.

Skadeståndets storlek

Förbundet har yrkat 300 000 kr i allmänt skadestånd för brott mot förhandlingsskyldigheten avseende Dagabs beslut att avyttra Mat.se.

Dagab har yrkat att skadeståndet ska jämkas till noll eller till det belopp som Arbetsdomstolen finner skäligt, eftersom bolaget varit fullständigt transparent och lämnat information till förbundet om sina avsikter med avyttringen.

Enligt förbundet föreligger inte skäl att jämka skadeståndet.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning

Dagab förhandlade inte med förbundet inför beslutet att avyttra Mat.se och informerade förbundet först efter det att beslutet var fattat och offentliggjort. Dagab har därmed inte lämnat information och varit transparent med sina avsikter inför beslutet att avyttra Mat.se. Skäl att jämka skadeståndet på den grunden föreligger därför inte. Arbetsdomstolen finner dock skäligt att i förevarande fall bestämma skadeståndet till 100 000 kr.

Rättegångskostnader

Vid denna utgång har förbundet vunnit i en del och förlorat i en del av sin talan. Arbetsdomstolen finner med stöd av 18 kap. 4 § rättegångsbalken skäligt att låta vardera parten bära sin rättegångskostnad.

Domslut

1. Arbetsdomstolen förpliktar Dagab Inköp och Logistik AB att till Handelsanställdas förbund betala allmänt skadestånd med 100 000 kr för brott mot 11 § medbestämmandelagen i samband med Dagab Inköp & Logistik AB:s försäljning av Mat.se, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 16 maj 2023 till dess betalning sker.

2. Arbetsdomstolen avvisar Handelsanställdas förbunds talan såvitt avser brott mot 11 § medbestämmandelagen i samband med Dagab Inköp & Logistik AB:s driftsinskränkning och omorganisation.

3. Vardera parten ska stå sin rättegångskostnad.

Ledamöter: Catharina Nordlander, Anu Rintala, Anna Varg, Gunnar Ekbrant, Göran Söderlöf, Malin Ackholt och Cecilia Fahlberg Pihlgren.
Enhälligt.

Rättssekreterare: Lina Cajvert